

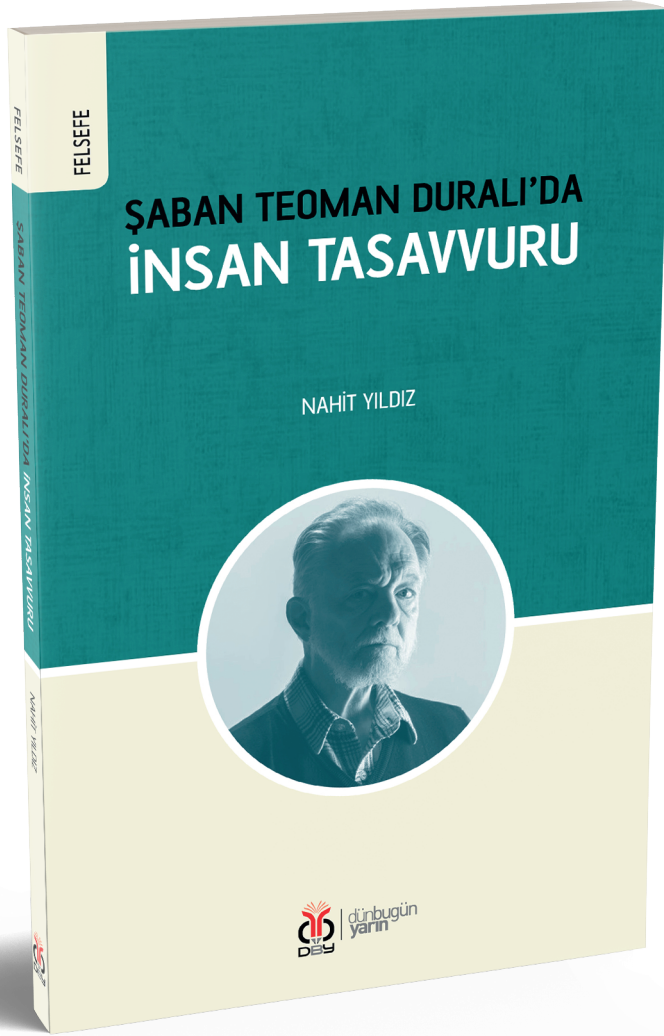
FELSEFE

ŞABAN TEOMAN DURALI'DA İNSAN TASAVVURU

NAHİT YILDIZ

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2024, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 391
Felsefe: 24

ISBN 978-625-6063-35-8
Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2024

Yazar: Nahit Yıldız

Editör: Mirpenç Akşit

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Şaban Teoman Duralı'da İnsan Tasavvuru

Yazar: Nahit Yıldız ___ Editör: Mirpenç Akşit (Doç. Dr.)

İstanbul: DBY Yayınları, 2024.

147 s. ; 13,5 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 391) ___ Dizin var.

ISBN 978-625-6063-35-8

1- Felsefe 2- Düşünce 3- İnsan Tasavvuru

Bu kitap, Ağustos 2024'te Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, İslam Felsefesi Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı kapsamında, Doç. Dr. Mirpenç AKŞİT danışmanlığında savunulan 'Şaban Teoman Duralı'da İnsan Tasavvuru' adlı yüksek lisans tezinin gözden geçirilmiş hâlidir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

Tel.: +90 212 526 98 06

İçindekiler

Önsöz.....	7
Giriş.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

Duralı'nın Hayatı ve Düşünce Biçimi	15
1. Duralı'nın Hayatı.....	15
2. Duralı'nın Bazı Önemli Eserleri.....	29
2.1. Sorun Nedir?.....	29
2.2. Felsefe-Bilim Nedir?	30
2.3. Aklın Anatomisi / Salt Aklın Eleştirisinin Teşrihi	32
2.4. Felsefe-Bilimin Doğuşu /Aristoteles'te Bilim ve Canlılar Sorunu.....	33
2.5. Çağdaş İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyeti.....	34
2.6. Biyoloji Felsefesi.....	35
2.7. Canlılar Sorununa Giriş	37
3. Duralı'nın Düşüncesinde Önemli Kavram Anlayışları	38
3.1. Duralı'nın Felsefe -Bilim Anlayışı.....	38
3.1.1. İslam Medeniyetinde Felsefe Ve Bilim.....	46
3.1.2. Felsefe ve Bilim Açısından Canlılık.....	51

3.2. Duralı'nın Metafizik Anlayışı.....	53
3.2.1. Metafizik Açından Canlılık Kavramı	58
3.3. Duralı'nın Bilgi Anlayışı	61

İKİNCİ BÖLÜM

Doğu ve Batı Perspektifinde İnsan Tasavvuru	65
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şaban Teoman Duralı'nın İnsan Tasavuru	87
1. Duralı'nın İnsan Tasavvurunda Varlık Kavramı	88
2. Duralı'nın İnsan Tasavvurunda Canlı Kavramı	90
2.1. Duralı'ya Göre Canlılar Dünyasında İnsan.....	92
3. Duralı'ya Göre İnsanın Yaratılması.....	93
4. Duralı'nın Düşüncesinde Beşer ve İnsan Kavramı	100
5. Duralı'ya Göre İnsanın Kişilik ve Kimlik Gelişimi.....	109
5.1. İnsanın Kişilik ve Kimlik Gelişiminde Toplumun Etkisi.....	111
5.2. İnsanın Kişilik ve Kimlik Gelişiminde Aile, Eğitim ve Dil ..	113
5.3. İnsanın Kişilik ve Kimlik Gelişiminde Din, Ahlak ve Sanat	119
6. Duralı'nın Düşüncesinde İnsan-Kültür-Medeniyet İlişkisi.....	125
7. Duralı'nın Düşüncesinde Tarih-İnsan İlişkisi	130
Sonuç	135
Kaynakça	139
Dizin	143

Önsöz

“Şaban Teoman Duralı'da İnsan Tasavvuru” isimli bu çalışmamızda ana hedeflerimizden birisi Türkiye'nin son yıllarda yetiştirmiş olduğu değerli düşünce insanlarından biri olan ve 2021 yılında kaybettiğimiz hocamızın tarih boyunca sürekli tartışmaların odak noktasında yer almış olan insana dair bakış açısını birçok açıdan değerlendirerek konu hakkında bilgi sahibi olmaktır.

Tarihi seyir içerisinde birçok özelliği bünyesinde barındıran insan, her daim yaşadığı toplum ve kültür içerisinde kendini tanıma, kişilik ve kimlik arayışı içerisinde olmuştur. Ülkemizde de insan araştırmaları üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Duralı'nın insanın ilk yaratılmasından, medenileşmesine, hatta ölüm ve sonraki hayatına dair anlayışları, karmaşık bir yapıya sahip olan insanın serüvenini anlama ve kavrama noktasında bizlere farklı bir bakış açısı kazandırmaları bakımından önem arz etmektedir.

Çalışmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, konusu, yöntemi, içeriği ve Duralı'nın insan tasavvurunun ana hatlarına değinilmiştir. Birinci bölümümüzde Duralı'nın hayatı, düşünce dünyası, bazı eserlerinin kısa tanıtımı ve düşünce yapısındaki önemli kavram anlayışları ele alınmıştır. İkinci bölümde, konumuza derinlik katacağı düşüncesiyle, insanı doğu ve

batı düşünürlerinin gözüyle genel hatlarıyla tahlil etmeye çalıştık. Üçüncü bölümde ise Duralı'nın bakış açısıyla insanı ve gelişimini farklı yönleriyle ele alma gayretinde olduk.

Konumuzla ilgili çalışma yaparken belki de en fazla zorlandığımız kısımların başında geniş ve karmaşık bir kavram yapısına sahip olan felsefe diliyle yine karmaşık bir yapıya sahip olan insanı anlatmanın zorluğu olmuştur. Bizler her ne kadar bu çalışmamızda Duralı ve bazı filozofların görüşleri çerçevesinde konumuzu ortaya koymaya çalışmış olsak bile, aslında çalışmamız Duralı'nın eserleri, programları ve O'nun görüşleri ile ilgili kaleme alınmış çalışmalardan elde ettiğimiz bilgilerin yorumlanması ile meydana gelmiştir.

Bu eseri yazmaya başladığım günden bugüne kadar sürekli moral ve motivasyonumu diri tutmamı sağlayan, çalışmanın takibi ve tamamlanması noktasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Doç. Dr. Mirpenç Akşit'e, çalışma esnasında sıkıntılarımı paylaşan eşim İlknur, çocuklarım Yasin Enes ve Sena'ya teşekkürü borç bilirim.

Nahit Yıldız
2024

Kaynakça

- Akarsu, Büşra Geylani, “Kur'an'da Âdem Ve İblis Kıssası Bağlamında İnsan Tasavvuru”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2023
- Arabacı, Fatih, “Mevlânâ'nın İnsana Bakışı”, Sakarya Ün. Sosyal Bilimler Enst. Din Psikolojisi Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2009 s.9
- Aristoteles, “Metafizik”, (Çev. Ahmet Arslan), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 2010
- Aristoteles, “Fizik”, (Çev. Saffet Babür), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012
- Aristoteles, “Ruh Üzerine”, (Çev. Zeki Özcan), Alfa Yayınları, İstanbul, 2000
- Arslan, Ahmet, “İlkçağ Felsefe Tarihi 1”, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniv. Yay..2014
- Aster, Ernst, (Çev. Vural Okur), “İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi”, İm Yayın Tasarım, İstanbul, 2000
- Bayır, Yusuf, “Fârabi Felsefesinde İnsan Tasavvuru”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, Nisan 2011
- Baylan, Mehmet, “Sadreddin Konevi'nin İnsan Anlayışı”, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2010
- Çalışkan, Muhammed Beşir, “Nurettin Topçu'da İktisadi İnsan Tasavvuru”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.2020
- Çelikel Merve Nur, Türkiye'deki Tartışmalar Bağlamında Teoman Duralı'nın Medeniyet Anlayışı, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst.Yüksek Lisans Tezi,Edirne, 2021
- Değermenci, Ali- Yılmaz, Ayşe, “Öyle Geçer Ki Zaman “, Turkuaz Yay. İstanbul, 2022
- Demir, Osman Nuri, Mâtürîdî 'de İnsan Tasavvuru, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2019.

- Demirli, Ekrem “*Sadreddin Konevi*”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 35, İstanbul, 2008
- Deri Mehmet, *Teoman Duralı Hocamızla Röportaj*, İlkadım Dergisi, Sayı:2020, Kasım 2006
- Duralı, Şaban Teoman, “*Felsefe-Bilimin Doğuşu Aristoteles'te Bilim Ve Canlılar Sorunu*” Dergah Yay. İstanbul, 2018
- Duralı, Ş. Teoman. “*Felsefe-Bilimin Odağında Metafizik*,” (Derleyen: M. Sabri Genç), Şule Yayınları, İstanbul, 2020
- Duralı, Ş. Teoman ile Felsefe Söyleşileri / *Evrım, Beşer ve İnsan* (www.youtube.com)
- Duralı, Ş. Teoman, “*Hayatın Anatomisi, Teoman Duralı ile Üç Konuşma*”, İstanbul Yayınları, İstanbul, 2002
- Duralı, Ş. Teoman, “*Felsefe-Bilim Geleneğimizin Nirengi Noktası Ebuhamit Gazali*”, Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi, 2011
- Duralı, Ş. Teoman, “*Şaban Teoman Duralı Hocayla*” (Röpörtaj: Ebubekir Sifil, Talha Hakan Alp, Mehmet Fatih Kaya), Rihle, Sayı.10, 2010
- Duralı, Ş. Teoman, “*Şiir*: Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, Ekim / 2007
- Duralı, Ş. Teoman, “*Türkçenin Felsefe-Bilim Sözlüğü*”, Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi, S.18, (2010)
- Duralı, Ş. Teoman, “*Aristoteles'te Bilim ve Canlılar Sorunu*”, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1995
- Duralı, Ş. Teoman, ile Felsefe Söyleşileri-TRT 2 / *Köylerin Oluşumu* / 12. Bölüm, 2019, (youtube.com)
- Duralı, Ş. Teoman, “*Omurgasızlaştırılmış Türklük*”, 8.Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2020
- Duralı, Ş. Teoman, “*Tekâmül ve Evrim-1*”, www.fikriyat.com, 15.05.2021
- Duralı, Ş. Teoman, “*Felsefe Söyleşileri- TRT 2*” / 07 Aralık 2021 / 1. ve 2. Bölüm
- Duralı, Ş. Teoman, “*Metinler Işığında Aristoteles'in Canlıyla ve Canlının Evrimiyle İlgili Düşüncelerine Problematik Yaklaşım*”, *Felsefe Arkivi* 24, 2012
- Duralı, Ş. Teoman, “*Tarihin Dayanılmaz Ağırlığı*” 40/2-3 (1999)
- Duralı, Ş. Teoman, “*Aristoteles'in Kategorilerinde, Fizik İle Metafizikinde Değişme Ve Zaman Sorunları*”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Basım Evi, 1987, Felsefe Arşivi, Sayı 26
- Duralı, Ş. Teoman, “*Biyoloji Felsefesi*”, Akçağ Yay. Ankara, 1992
- Duralı, Ş. Teoman, “*Çağdaş İngiliz-Yahudi Küresel Medeniyeti*”, Dergâh Yay. 2022

- Duralı, Ş. Teoman, (Der. Mehmet Sabri Genç), “*Sorun Çağının Anatomisi*”, Şule Yayınları, İstanbul, 2009
- Duralı, Ş. Teoman, “*Din Ve Felsefe-Bilim Açısından Doğu Ve Batı Medeniyetleri*”, 1.Baskı, 2022, İstanbul
- Duralı, Ş. Teoman, “*Felsefe ve Bilim Nedir?*” Dergah Yay. İstanbul, 2021
- Duralı, Ş. Teoman, “*Kutadgubilig Türkçenin Felsefe-Bilim Sözlüğü*” Dergâh Yayınları, İstanbul, 2013
- Duralı, Şaban Teoman, “*Medeniyet Tarihi Söyleşileri*”, 24.11.2016 / 2.Bölüm, (www.youtube.com)
- Duralı, Şaban Teoman, “*Sorun Nedir?*”, Dergâh Yay. 4.Baskı, İstanbul, 2021
- Duralı, Şaban Teoman. “*Canlılar Sorununa Giriş*”, Remzi Kitabevi,1987, İstanbul
- Duralı, Şaban Teoman “*Hayatın Anatomisi ve Canlılar Bilimi Felsefesi-Evrım ve Ötesi*”, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2020
- Duralı, Şaban, (Der. Mehmet Sabri Genç) Teoman, “*Deniz ve Kaşiflik Şiirleri/Hatıralar*”, Şule Yayınları. 2010, İstanbul
- Duralı, Şaban, Teoman, “*Felsefe Söyleşileri, TRT 2*” / 07 Aralık 2021). (5,11-Bölüm)
- Duralı, Şaban Teoman, “*Akıl Anatomisi Salt Akıl Eleştirisinin Teşrihi*”, Dergâh Yay. 2022
- Duralı, Şaban Teoman, “*Çağdaş Küresel Medeniyet Çağdaş Küreselleştirilen İngiliz-Yahudi Medeniyeti Anlamı, Gelişimi ve Konumu*”, Dergâh Yayınları, İstanbul. 2017
- Genç, Mehmet Sabri, *Bir Mütefekkirin “Kaygı” Cephesi, Derin Tarih Dergisi*, Sayı.103, Ekim 2020
- Göçer, Gönçör. “*Şaban Teoman Duralı'nın Türkiye Notları*”, Gazi Türkiyat, Bahar 2023/32 Gönçer GÖÇER, “*Kaygılı Bir Mütefekkir Şaban Teoman Duralı*”, Umran Dergisi Aralık 2022
- İrban, Özlem, “*Darwinizm'de Doğa Ve İnsan Anlayışı*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2022
- Kahraman Yakup, “*Takıyettin Mengüşoğlu'nun Antropoloji Temelli İnsan Anlayışı*”, Mavi Atlas, 6 (Özel Sayı) /2018
- Karadağ, Çağfer, “*Muhyiddin İbn Arabi*”, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009
- Karakoç, Sezai, “*Günlük Yazular IV*”, 2. Baskı., Diriliş Yay., İstanbul: 1999
- Kartal Soysal Esra, “*Teoman Duralı'nın Darvinci Evrim ve Darwinizm Eleştirisi*”, BÜİFD
- Kılıç Elif, “*Teoman Duralı'ya Göre Tarih Felsefesi Bir Medeniyetin Kimlik Çetelesidir*”, Derin Tarih Dergisi, sayı 103, Ekim 2020

- Kur'an-ı Kerim Meali, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara
- Mengüşoğlu Takiyettin, "İnsan Felsefesi", Doğubatu Yay., Ankara, 2021
- Ocak, Hasan, "İslâm Felsefesi'nde İnsanın Özgürlüğü Problemi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. İslâm Felsefesi Bilim Dalı Doktora Tezi, Konya, 2009
- Özbay, Özlem Kocukeli, "Kaynağını Arayan Nehir: Teoman Duralı, Derin Tarih Dergisi, sayı 103, Ekim 2020
- Şahan, Feray "Takiyettin Mengüşoğlu'da İnsanı Ve Eylemlerini Anlama Sorunu", Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Şahin, Gülşen, "Sezai Karakoç'un İnsan Anlayışı", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010
- Şekerci, Ahmet Erhan "Epistemik Öznenin Ontik Ben İdraki: Eğitime Metafizik Bir Anlam Kazandırmak," Darulfünun İlahiyat Dergisi, Yakın Doğu Ün. Yay. Sayı 32 (2). 2021,
- Şerbetçi Gülhan, "Ş. Teoman Duralı'nın Biyoloji Felsefesi Anlayışı İçerisinde İnsanın İki Boyutu", Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, Sayı:3, 2023
- Topuz, Alev "Ş. Teoman Duralı'da Felsefe-Bilim", Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, Kırklareli.
- Tuğal, Ebru "Rousseau'da Toplum Ve Eğitim Felsefesi: Emile'de İnsan Tasavvuru Ve Kadına Bakış", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir, 2019
- Turgut, Ceren İplikçi, "Platon'un İnsan Anlayışı", Bahçeşehir Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.
- Türker Ömer - Üçer İbrahim Halil, "İnsan Nedir? İslâm Düşüncesinde İnsan Tasavvurları", İlem Yayınları 2.Baskı. 2022, İstanbul,
- Umut Hatice, "İnsan Doğası Temelinde Fârâbî'nin Toplum ya da Devlet Görüşü", Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, cilt 14 Sayı:27, 2009
- Yıldırım, Z. (2021). Ş. Teoman Duralı Ve Ali Şeraitinin Medeniyet Düşüncesinde İnsan, Kocaeli İlahiyat Dergisi, 5
- Yıldırım, Zeynep, "Şaban Teoman Duralı ve Ali Şeriatî'nin Medeniyet Düşüncesinde İnsan", Kocaeli İlahiyat Dergisi, Cilt / 5, Sayı /2, 2021
- Yıldırım, Zeynep, "Şaban Teoman Duralı'nın Medeniyet Tasavvuru", Kocaeli Ün. Sosyal Bilimler Enst. Felsefe ve Din Bilimleri Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2021
- Yıldız, İlhan, Teoman Duralı'nın Metafizik, Din ve Ahlak Anlayışı, (Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (2), 2023

Dizin

A

- Abdülhamid 27
- ahlak 11, 30, 34, 40, 41, 45, 46, 47, 115, 122, 123, 133, 136
- Akıl 12, 53, 70, 76, 83, 88
- Akılın Anatomisi 32, 33, 41, 60, 88, 103, 141
- âlem 24, 31, 74, 75, 83, 88, 89, 96, 105
- Alexis Carrel 10
- Âlim 89
- Ali Şeriatî 10, 132, 133, 142
- ampirik 40, 73, 75
- Antik Yunan 9, 52, 66
- antropoloji 65, 80
- Arabistan 10
- Arapça 20, 50, 58
- Aristoteles 19, 33, 34, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 53, 54, 55, 56, 57, 61, 69, 70, 88, 92, 94, 112, 123, 139, 140
- arke 87
- aydın 28, 39

B

- barbar 130
- basiret 109
- Batı medeniyeti 21, 30, 36
- beden 12, 31, 35, 54, 69, 72, 105, 135
- beşer 12, 31, 47, 49, 58, 60, 62, 78, 84, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 114, 130, 135, 136
- biçimsel 31, 33, 43, 95
- bilgelik 9, 39, 45, 63
- bilgi 7, 9, 11, 31, 39, 43, 44, 45, 46, 48, 52, 54, 61, 62, 65, 70, 73, 74, 78, 79, 80, 81, 89, 90, 93, 97, 105, 118, 120, 136
- bilim 10, 20, 29, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 52, 58, 59, 60, 74, 90, 93, 123, 136
- Bilimsellik 52
- bio-fizik 12
- birey 38, 91, 103, 105, 110, 111, 120, 123, 127, 131, 132
- bireylilik 30, 102, 110

- biyoloji 10, 18, 19, 36, 37, 40, 52, 57, 90, 91, 101, 108
 biyoloji felsefesi 18, 36
 Biyoloji felsefesi 18, 46, 90
 Biyoloji Felsefesi 35, 36, 37, 53, 91, 92, 111, 113, 140, 142
 biyolojik 29, 36, 38, 48, 49, 51, 52, 77, 84, 90, 91, 101, 108, 110, 114, 126, 128, 132
- C-Ç**
 Can 58
 canlı 12, 36, 37, 42, 51, 52, 54, 58, 59, 67, 68, 75, 76, 78, 83, 84, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 102, 103, 105, 110, 112, 114, 115, 125, 131, 135, 136
 Canlılar Problemine Giriş 40
 cansız 37, 51, 52, 54, 58, 69, 75, 82, 83, 92, 98, 101
 cevher 88
 Comte 57
 Çağdaş Avrupamerikası 94
 Çağdaş İngiliz- Yahudi medeniyeti 21
 çelişmezlik 41
- D**
 Darwinist 94
 Darwin 58, 59, 75, 76
 Demokrat Parti 25
 deneysel 36, 43, 44, 45, 73, 76, 87, 90, 93, 108
 Descartes 47, 52, 53, 55, 56, 58, 59
 dil 18, 20, 22, 28, 38, 39, 47, 55, 82, 97, 113, 118, 119, 128, 135, 136, 137
 Dil 20, 38, 113, 119
 dil ufku 39
- din 30, 31, 34, 47, 50, 104, 120, 121, 122, 128, 130, 133, 135, 136
 dirimsel 61, 83, 91, 101, 102, 103, 125
 doğa bilimleri 20, 90
 doğal ayıklanma 77
 Duralı 7, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 75, 76, 77, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142
 düşünce 7, 9, 10, 11, 13, 16, 20, 27, 29, 32, 35, 40, 41, 42, 46, 47, 48, 50, 59, 61, 66, 67, 88, 90, 94, 95, 100, 104, 107, 118, 119, 131, 133, 136, 138
- E**
 edep 34, 104, 121, 122
 El-Cahız 94
 El-Kindi 48
 epistemik 75, 78
 eşref-i mahlûkat 89
 evren 55, 56, 70, 74
 evrim 19, 30, 31, 33, 36, 37, 49, 51, 52, 53, 75, 76, 77, 93, 94, 96, 97, 101, 104, 136
- F**
 faal akıl 53
 Farabi 67, 72, 122

- Farsça 20, 58
 felsefe 8, 18, 19, 20, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 90, 112, 122, 123, 136
 Felsefe Arkivi 20, 140
 felsefe-bilim 32, 35, 40, 41, 42, 62
 Felsefe-Bilimin Doğuşu 33, 34, 140
 Felsefe-Bilim Nedir? 30, 38, 39, 43, 88, 126
 filozof 9, 21, 46, 50, 67
 Filozof 31
 fizik 30, 42, 45, 55, 56, 60, 108
- G**
 Galileo 56, 57, 58, 59
 Genetik 49
 gen yapısı 93
- H**
 hakikat 11, 41, 45, 54, 88, 120
 halife 78, 89, 98, 99
 Hasan Bey 27
 Herakleitos 34
 Hilde Hanım 16, 22
 Hint 10, 22
 hipotez 40, 76
 holistik 12, 36, 91, 108
 homo sapiens 101
 Hristiyanlık 9, 57, 130
 hukuk 129
 humanus 101
 hür 92, 100, 103, 106, 108, 121, 132, 136, 137
 Hz. İsa 57, 95
 Hz. Muhammed 81
- İ**
 İbn Haldun 94
 İbn Meymun 50
- İbn Miskeveyh 50, 94
 ideolojik 26, 47, 51, 77
 ilahi 9, 12, 13, 53, 54, 57, 69, 71, 72, 82, 83, 88, 121, 122
 ilahiyat 58, 63
 inisiyasyon 26
 inorganik 37, 83, 101
 insan 7, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 42, 47, 49, 53, 56, 57, 58, 59, 62, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 89, 90, 91, 93, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137
 İnsan 7, 9, 10, 11, 13, 15, 31, 37, 47, 54, 57, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 92, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 109, 110, 113, 115, 116, 118, 119, 124, 125, 127, 130, 131, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142
 insani 10, 12, 20, 57, 80, 100, 105, 108, 116, 136
 irade 12, 38, 66, 67, 78, 99, 100, 103, 106, 107, 136
 İslam 9, 17, 19, 34, 46, 47, 48, 50, 51, 73, 74, 81, 89, 130, 140
 İslâm felsefi 48
 İslam medeniyeti 50
- K**
 Kant 19, 32, 33, 43, 60, 61, 67, 92, 123
 kanun 120, 129
 kavramlı akıl yürütme 38

- kavramlı dil 38
 Kepler 56
 kimlik 7, 15, 28, 30, 47, 48, 61,
 108, 110, 111, 114, 116, 132, 135,
 136, 137
 kimya 30, 108
 Kratülos 34
 kuantum felsefesi 46
 Kur'an-ı Kerim 77, 78, 94, 95, 96,
 97, 98, 99, 100, 106, 122, 142
 Kutadgu Bilig 20
 kültür 7, 19, 22, 25, 36, 38, 39, 47,
 48, 84, 91, 92, 101, 113, 116, 117,
 125, 126, 128, 130, 131, 132, 135,
 136
 küresel güç 21
- L**
 logos 66
- M**
 manevi 10, 12, 30, 31, 33, 34, 37,
 38, 62, 78, 84, 92, 94, 95, 100,
 101, 103, 104, 105, 107, 108, 109,
 110, 119, 125, 126, 127, 130, 132,
 133, 135, 137
 Marksizm 81
 masiva 74
 Maturidi 70, 71
 medeni 39
 medeniyet 10, 20, 21, 38, 39, 50,
 118, 124, 125, 129, 130, 132, 137,
 138
 Menderes 25, 27
 Meryem 57
 metafizik 30, 32, 40, 42, 44, 45, 53,
 55, 56, 59, 60, 62, 75, 80, 82, 90,
 99, 101, 108, 122
- Metafizik 20, 40, 41, 44, 45, 46, 53,
 58, 70, 75, 78, 82, 105, 110, 117,
 118, 120, 122, 139, 140, 142
 Mevlana 73
 millilik 24
 milliyetçilik 17
 mistik 82
 mürebbiye 116
 mütecanis topluluk 128
- N**
 nefis 12, 35, 58, 67, 76, 104
 Neo-Darwinist 51
 Nicolaus Copernicus 53
 Nübüvvet 12
- O-Ö**
 ocak 15, 115
 ontik 75, 78
 organik 56, 83, 101
 örf 28, 121, 127, 129
 öz bilinci 109, 110
 özbilinç 109
 özdeşlik 41
- P**
 Platon 33, 34, 40, 41, 46, 53, 56,
 68, 105, 142
- R**
 Rab 116
 Rahim 116
 res cogitans 51
 res extensa 51
 Roma 10
 ruh 12, 37, 46, 54, 55, 56, 58, 61,
 66, 67, 69, 72, 78, 89, 100, 104,
 105, 135, 136
 Ruhulkuddus 95

- S-Ş**
 Sabahattin Zaim 81
 Sabih Bey 16, 22, 23
 Sadreddin Konevi 73, 74, 139, 140
 Sanat 29, 119, 125, 127
 Sanayi Devrimi 50
 Sasani 10
 serbestlik 107
 Sezai Karakoç 82, 83, 142
 siyaset 11, 40, 48, 65, 129
 Sorun Nedir? 29, 30, 47, 55, 76, 84,
 89, 92, 101, 102, 103, 104, 106,
 107, 109, 110, 111, 114, 117, 120,
 122, 127, 129, 130, 132, 134, 141
 sosyo - kültürel 12
 Soyutlama 44
 şey 22, 33, 41, 42, 49, 54, 56, 57,
 59, 61, 62, 70, 72, 73, 74, 80, 81,
 82, 88, 89, 93, 96, 98, 102, 104,
 106, 119, 123, 126, 130
 şizoid 24
- T**
 Takiyettin Mengüşoğlu 79, 141, 142
 Tanrı 9, 12, 13, 45, 51, 52, 53, 54,
 56, 62, 70, 72, 73, 74, 78, 82, 88,
 95, 99
- tekâmül 48, 93, 94
 teolojik 45, 75, 77
 terbiye 117
 Terbiye 35
 Tevhit ilkesi 11
 The Holy Qur'an 96
 toplum 7, 20, 38, 40, 47, 61, 65, 77,
 81, 84, 101, 111, 113, 114, 115,
 116, 117, 119, 120, 121, 124, 127,
 128, 132, 135
- Ü**
 üçüncü şıkkın imkânsızlığı 41
- V**
 Varlık 37, 54, 88
 vicdan 120, 123
- Y**
 Yaratıcı 73
 Yaratılan 85, 106
 yaratılış 13, 52, 71, 89, 95, 96, 97,
 99, 100
 Yeni Çağ 34, 77, 88, 130
 Yeni Çağ dindışı Avrupa medeni-
 yeti 34
 yerlilik 23, 24
 yurt 19, 20, 22, 126

ŞABAN TEOMAN DURALI'DA İNSAN TASAVVURU

Sorgulama sanatı olarak nitelendirebileceğimiz felsefenin tarihsel seyri içerisinde sorduğu önemli soruların başında düşünme ve sorgulama yetisine sahip olan *"insanın ne olduğu"* sorusu gelmektedir. Bütünsel olarak felsefik uğraşının başında, insanın kendini tanıma gayreti, evrendeki konumunu öğrenme merakı ve eylemleri, *"ben neden yaşıyorum?, Neden varım?"* sorularıyla hayatını anlamlandırma çabası gelmektedir. Evren, toplum, akıl, bilgi, siyaset gibi felsefi uğraşlar, insanı tanımlama çabasının sonucunda ortaya çıkmış olan türevsel sorulardır.

Duralı'nın tabiriyle insan, muhtemelen mevcut evrenin en karmaşık yapısına sahip varlığıdır. İnsan dediğimiz olgu üç tabakadan oluşmaktadır. Bu olgunun temelinde canlı olmayan varlık alanının unsurları vardır. Canlı olmayan varlık sahası üzerinde insanın bir de canlılığı vardır. İnsanın o canlı tarafı *"beşer"* olarak adlandırılır. Bu beşer yanı, öbür canlılarla birlikte bir bütünlük oluşturur. *Beşer* tarafının üzerinde açıklamadığımız bir üçüncü tabaka vardır. Bu, insanın *beşerlik* tabakasından çıkarak insan sıfatını elde etmesidir. İnsana bu sıfatı veren etken de onun manevi tarafıdır.

Bizler, bu karmaşık yapıya sahip insanın tanımı, yaratılışı, gelişimi ve *beşerlikten insanlığa* geçiş sürecindeki faktörleri bazı düşünürlerin ve özellikle çalışmamızın ana aktörü olan Şaban Teoman Duralı'nın bakış açısıyla olabildiğince eleştiri ve değerlendirmeleri arka planda tutarak bu sahaya ilgi duyanların istifadesine sunduk.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-6063-35-8

9 786256 063358